

Doporučené očekávané výstupy

Mediální výchova
v gymnáziích

METODICKÁ PODPORA

Doporučené očekávané výstupy

Mediální výchova (MV) v gymnáziích

Celková koncepce a koordinace autorského týmu: PaedDr. Markéta Pastorová

Autoři:

Garance za VÚP: PaedDr. Markéta Pastorová

Zpracovali: prof. PhDr. Jan Jirák, Ph.D., PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

Externí konzultanti: ředitelé a učitelé základních škol, gymnázií, zástupci nevládních neziskových organizací

Doporučené očekávané výstupy
Mediální výchova (MV) v gymnáziích
je součástí publikace:

Doporučené očekávané výstupy
Metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích
Praha, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV),
divize VÚP. 2011, 1. vydání
ISBN: 978-80-87000-77-9

Mediální výchova

Úvod

Doporučené očekávané výstupy

Informační zdroje

Úvod

Mediální výchova v gymnaziálním vzdělávání navazuje na základy mediální gramotnosti osvojené na základní škole a dále je rozvíjí. Vychází z obecně přijímané představy, že mediální gramotnost je kompetence současného člověka, jejíž podstatou je osvojení poznatků a dovedností, které umožňují využívat masová a síťová média (periodický tisk, rozhlas, televizi, internetová média a internetové sociální sítě) ku vlastnímu užítku, obohacení života a zvýšení šancí na profesní uplatnění. Mediální gramotnost současně dovoluje udržet si kritický odstup od potenciálně rizikových vlivů médií.

Mediální výchova prohlubuje schopnost využívat masová a síťová média a současně kritickou reflexí čelit jejich rizikovému potenciálu. Tím plní významnou výchovnou funkci ve vztahu ke kompetentnímu spolužití žáků s masovými médii. Pomáhá žákům v rozlišování, porozumění a hodnocení mediální nabídky a mediálních obsahů, přispívá ke kritické a vědomé orientaci v aktuální mediální krajině. Přispívá k osvojení si znalostí, dovedností a schopností diferencovat, strukturalizovat a interpretovat základní problémy světa médií.

Doporučené očekávané výstupy kladou důraz na schopnost aktivně využívat média a umět svůj vlastní vztah k médiím, k jejich obsahům a k jejich využívání podrobit kritické reflexi a racionálnímu odstupu. Z tohoto důvodu jsou *doporučené očekávané výstupy* formulovány tak, aby rozvíjely povědomí o tom, že média a mediální komunikace jsou významným projevem kulturních, sociálních a politických dějin a důležitým aspektem života současných společností. Mediální výchova v gymnaziálním vzdělávání dále obohacuje a rozvíjí znalosti zaměřené na chápání souvislostí mezi společenským kontextem a podobou mediální produkce, dějiny médií, role médií ve společnosti a postupy a prostředky mediální komunikace.

Doporučené očekávané výstupy

Tematický okruh: Média a mediální produkce

Charakteristika:

Tematický okruh se zaměřuje na principy mediální produkce s jejími ekonomickými, politickými, právními a etickými aspekty. Umožňuje získat schopnost rozpoznat, jak souvisí obsahová náplň různých médií s jejich společenskou prestiží, jak jsou informace v nich zpracovány a rozšiřovány a zda prezentovaná mínění a postoje podporují určitý názorový směr. Současně přibližuje v základních rysech jednotlivé mediální profese (novinář, scénárista, práce s kamerou a před kamerou, příprava a vývoj internetových médií).

Doporučené očekávané výstupy

Žák:

- uvede práva, která může uplatňovat vůči médiím (právo na odpověď, opravu, ochranu osobnosti), a rozumí základním principům mediální legislativy ČR a mediální politiky EU
- vyjmenuje základní orgány, které ho zastupují vůči médiím, ať již podle zákona nebo jako součást samoregulace (např. zná význam postavení Rady ČT nebo Rady pro reklamu)
- identifikuje projevy komercializace a vliv reklamního trhu na současnou mediální produkci
- rozpozná v čem spočívá kolektivní (týmová a hierarchizovaná) povaha práce v médiích
- na příkladech rozpozná nedodržování základních principů profesně-etických kodexů a rozumí zásadám, které jsou v nich obsaženy
- vysvětlí vliv technické a technologické stránky mediální produkce na výslednou podobu mediálního sdělení
- kriticky přistupuje k informacím z internetových zdrojů a ověřuje si jejich hodnověrnost (např. informace dostupné z Wikipedie)
- analyzuje vybrané mediální kauzy a na jejich příkladu zhodnotí, či (resp. které) zájmy média hájí (např. v prezentaci vládní politiky či v předvolebních kampaních)

Tematický okruh: Mediální produkty a jejich významy

Charakteristika:

Tematický okruh se zaměřuje na kritický a analytický přístup ke vnímání mediálních produktů, s nimiž se žák setkává v každodenním životě. Zprostředkovává základní představu o výrazových prostředcích využívaných v jednotlivých médiích a rozvíjí schopnost kriticky vyhodnotit argumentaci nabízenou médii. K mediální produkci přistupuje z hlediska její historické podmíněnosti i jejího estetického rozměru. Důraz klade zejména na přechod od kritické mediální analýzy k aktivnímu zapojení žáků do procesu vytváření vlastních mediálních produktů.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- rozlišuje bulvární a nebulvární sdělení a na základě vlastní zkušenosti charakterizuje předpokládaného adresáta jednotlivých mediálních produktů
- vyjmenuje základní média působící v regionu (např. v místě bydliště, školy: radniční listy, místní zpravodaje, regionální rozhlasové a televizní stanice, zpravodajské portály obcí apod.)
- rozlišuje mediální sdělení podle funkce a identifikuje výrazové prostředky typické pro jednotlivé žánry (např. hudební kód hororu od crazy komedie)
- rozpozná výrazové prostředky snažící se vyvolat emoce či ovlivnit jeho postoje a chování, identifikuje základní argumentační a manipulační postupy
- odhalí zkratkovitost, zjednodušování a selektivní přístup k mediálním reprezentacím (zná problém stereotypizace)
- identifikuje inscenační prvky ve zpravodajství (např. animace) a autentizační prvky ve fikcích
- zpracovává vlastní prožitky, postoje a představy do vizuální a verbální podoby a kriticky posuzuje rozdíly mezi vlastní a profesionální mediální produkcí
- hodnotí přednosti a rizika užívání sociálních sítí

Tematický okruh: Uživatelé

Charakteristika:

Tematický okruh zprostředkovává žákovi aktivní přístup k užívání mediální produkce jako součásti každodenního života a zároveň rozvíjí aktivní postoj k mediální produkci jako podnětu, který představuje potenciální obohacení života. Seznamuje žáky se způsoby, jimiž média publikum oslovují, s technikami využívanými pro průzkum publika a jeho potřeb a přání a se základními interpretačními postupy při vyhodnocování statistických údajů. V návaznosti na základní vzdělávání je u žáků prohlubováno kritické vnímání sebe sama jako uživatele médií a upevňována schopnost dodržování zásad bezpečného užívání internetu.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí pojem „cílová skupina“ jako jeden z určujících principů komercializované mediální produkce
- rozlišuje základní typy měření a popisu publika/uživatelů médií; zná slabé stránky těchto měření a kriticky vyhodnocuje zveřejněné výsledky těchto měření
- identifikuje vlastní i cizí návyky v užívání médií a hodnotí je z hlediska psychohygieny
- rozpozná vlastní zájmy, přání a potřeby, zhodnotí své motivy využívání médií a hledá alternativy k mediální spotřebě
- uplatňuje pravidla bezpečného užívání internetu a vysvětlí základní problémy komunikace v kyberprostoru (anonymita, neviditelnost, pocit ztráty omezení apod.)
- vyhodnocuje obsah sociálních sítí, komunitních webů, on-line fotoalb a vysvětlí, jaké důsledky a rizika má stírání hranice mezi soukromým a veřejným

Tematický okruh: Účinky mediální produkce a vliv médií

Charakteristika:

Tematický okruh zprostředkovává žákovi základní představy o potenciálním vlivu mediální produkce na jednotlivce a na společnost. Seznamuje žáky s vybranými přístupy ke zkoumání role médií a se schopností získávat kritický odstup od běžných („laických“) představ o vlivu médií (vlivu násilných obsahů, politických obsahů, pornografie apod.). Tematický okruh je významný pro další prohlubování schopností hodnotit mediální, marketingové a reklamní strategie a formy na základě estetických, morálních a etických hledisek.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- uvědomuje si příklady nárůstu objemu zprostředkované interpersonální komunikace a její vliv na každodenní podobu mezilidské komunikace
- orientuje se ve vlivu médií na jednotlivé věkové skupiny (zvláště vliv na dětské uživatele) a zhodnotí význam regulace mediální komunikace
- rozlišuje hlavní marketingové postupy a identifikuje jejich projevy v různých typech řízené komunikace (reklama, politická kampaň apod.)
- kriticky vnímá četnost a úroveň informací a zábavy, kterou média produkují (např. vzdělávací a zábavní pořady pro děti a mládež, AZ-kviz Junior, Bludiště, Superstar)
- rozpozná mechanismy, jimiž je ke konzumaci médií manipulován nebo jimiž sám ostatní manipuluje (kupříkladu hrozbou sociálního vyloučení)
- na konkrétních příkladech uvede a hodnotí výrazné posilování role obrazu v komunikaci (fotografie, televize, digitální média)
- uvědomuje si nutnost ochrany soukromí před médii (rozumí například riziku druhotného postižení obětí trestných činů, zvláště znásilnění, podvodu a loupeže)
- na konkrétních příkladech hodnotí „alternativní média“ ve vztahu k hlavnímu proudu mediální produkce (např. časopisy a portály fanoušků fotbalu, sci-fi či hudebních stylů)

Tematický okruh: Role médií v moderních dějinách

Charakteristika:

Tematický okruh je významný pro poznání a hodnocení role médií ve společnosti. V rámci tohoto tematického okruhu si žák osvojuje povědomí o postavení médií ve společnosti a jejich roli při ustavování moderní společnosti (a veřejnosti), formování novodobých národů, rozvoji průmyslové výroby, demokratizaci a globalizaci. Na úloze médií v dramatických dějinných zlomech si osvojuje představu o mobilizačním potenciálu médií.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- přistupuje k médiím jako k svébytnému projevu kultury a uvědomuje si podíl médií na ustavování dobové kultury

- rozlišuje mediální produkci v různých historických epochách (např. estetiku televizních inscenací či zpravodajství v různých obdobích)
- orientuje se v historických a technických souvislostech vývoje masových médií (periodický tisk, film jako masové médium, rozhlas a televize, síťová média)
- zhodnotí význam tisku pro emancipační snahy jazykově českého prostředí v 19. století
- zhodnotí význam Československého rozhlasu a Československé televize v dramatických dějinných zlomech (květen 1945, srpen 1968, listopad 1989)
- rozpozná rysy propagandy v médiích a uvede konkrétní příklady dobové propagandy
- charakterizuje základní etapy ve vývoji lidské komunikace od počátků do současnosti (řeč, písmo, tisk, vysílání, sítě)
- charakterizuje základní etapy vzniku a vývoje mediálního systému v českém prostředí od sklonku 18. století do současnosti
- na konkrétních příkladech hodnotí přeměnu mediální produkce vlivem digitalizace a internetizace (občanská žurnalistika, blogosféry, on-line média)

Informační zdroje

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Masová média*. Praha : Portál, 2009.

Publikace nabízí propojení teoretických přístupů ke studiu masových médií s historickým vývojem českých a světových médií. V podrobném výkladu nachází učitel informační zdroje zejména k TO „Fungování a vliv médií ve společnosti“ (viz kapitola 5. Vliv médií, s. 321 - 369), „Stavba mediálních sdělení“ (viz kapitola . 4. Mediální produkty, s. 249 - 258, s. 277 - 302), „Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality“ (kapitola 4. Mediální produkty, s. 258 - 277, 310 - 321) a „Kritické myšlení a vnímání mediálních sdělení“ (kapitola. 1. Masová média ve společenském a historickém kontextu, s. 21 - 25, 89 - 105).

JIRÁK, J. *Mediální gramotnost jako kompetence svého druhu*. In Dopita, M., Staněk, A. (eds.): *Výchova k demokratickému občanství a vzájemné toleranci v multikulturní společnosti*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. s. 177-186.

Text nabízí základní výklad pojetí mediální gramotnosti jako průřezové kompetence a mediální výchovy jako cesty k osvojování této kompetence. Text má spíše obecný charakter a může učitele orientovat v postavení mediální výchovy v současném vzdělávání.

KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Praha : Karolinum, 1994.

Publikace vysvětluje význam a roli masových médií v současné společnosti. Pro učitele je možné doporučit k TO „Stavba mediálních sdělení“ kapitolu 5. Produkce zpráv, s. 106 - 145, k TO „Fungování a vliv médií ve společnosti“ kapitolu 7. Vybrané výsledky zkoumání účinků I, s. 159 - 210, obě tyto kapitoly jsou vhodné i k TO „Fungování a vliv médií ve společnosti“.

LÉVY, P. *Kyberkultura*. Praha : Karolinum, 2000.

Doporučovat kterémukoli čtenáři publikaci o moderních technologiích je nesnadné, neboť tyto texty velice rychle zastarávají a již v době svého vydání zcela logicky opomíjejí nejnovější technologické trendy. Uvádíme proto knihy, které představují klasická díla oboru a které jsou hlavně přehledné a srozumitelné. Obě se zabývají budoucností počítačů, multimédií a komunikací i vlivem nových technologií na naši každodennost. Zejména z Lévyho knihy je možné čerpat vymezení základní terminologie (kyberprostor, kyberkultura, interaktivita). Důsledky vlivu multimediálních komunikačních toků na proměnu životního stylu (a v zásadě na všechny oblasti lidského života) popisuje více Negroponteho text. Využití obou titulů je možné u všech tematických okruhů, protože se zde pokaždé v jiných kontextech problematika nových médií nachází.

MIKULENKOVÁ, H., CARDOVÁ, J. *Průřezová témata - Projekty 1*. Olomouc : Prodos, 2006.

Zajímavý a podnětný pracovní materiál orientovaný na všechna průřezová témata. Zaměřuje se na realizaci konkrétních projektů na prvním stupni základní školy. Ve vztahu k mediální výchově nabízí projekt „Výletník - umíme udělat časopis?“ Pro první stupeň ZŠ doporučuje ve vztahu k mediální výchově zejména produktivní činnosti, uvádí na konkrétních případech propojení mediální výchovy a českého jazyka a literatury. Publikaci je možné využít zejména pro tematický okruh „Mediální ropedeutika“.

NEGRAPONTE, N. *Digitální svět*. Praha : Management Press, 2001.

Kniha srozumitelně a čtivě vysvětluje technologické okolnosti digitalizace a ukazuje vliv této technologické změny proměnu životní styl, kulturu a vůbec všechny všechny oblasti lidského života. Pro oblast mediální výchovy je důležité především to, že autor vysvětluje, jak se tradiční masová média mění v obousměrné multimediální komunikační toky, a předkládá společenské a kulturní důsledky této změny.

STRADLING, R. *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha : MŠMT, 2003.

STRADLING, R. *Multiperspektivita ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*. Praha : MŠMT, 2004.

Dvojice textů, jejichž předností je to, že vysvětlují a předvádějí, jak je možné využít analýzu materiálů, které jsou typické pro 20. století (především filmu a rozhlasu). Texty nejsou přímo zaměřeny na mediální výchovu, svým přístupem však respektují její základní půdorys a zvláště učitelům dějepisu mohou vhodně pomoci při integraci TO „Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality“ a „Fungování a vliv médií ve společnosti“.

ŠEĎOVÁ, K. *Média jako pedagogické téma*. Pedagogika, 2004, roč. 54, č. 1, s. 19 - 33.

Článek se soustřeďuje na pedagogické aspekty mediální výchovy. Analyzuje média jako významnou socializační instituci, upozorňuje na oblast zkoumání mediálních účinků ve vztahu k agresivnímu chování a kromě cílů mediální výchovy zdůrazňuje proměny výchovné situace, v níž se mediální výchova realizuje. Jako stručný a přehledný teoretický rámec je možné využít pro všechna průřezová témata.

<http://www.medienpaedagogik-praxis.de/> [cit. 2011-05-25].

Portál otevírající cestu k německé tradici mediální výchovy a mediálního vzdělávání, bohatý na základní výkladové texty a odkazy na další tematicky blízké stránky.

<http://www.mediaeducation.net/> [cit. 2011-05-25].

Užitečná webová stránka nabízející přehled metod, inspirací a podkladů k přípravě kurzů a hodin mediální výchovy. Je cennou inspirací při zpracovávání konkrétních témat (např. média a sport nebo média a dějiny).

<http://www.euromedialiteracy.eu/> [cit. 2011-05-25].

Webový portál nabízející výklad k tématům spojeným s Evropskou chartou mediální gramotnosti. Představuje vhléd do současného vztahu evropských struktur k mediální gramotnosti a mediálnímu vzdělávání.

<http://www.manifestoformediaeducation.co.uk/> [cit. 2011-05-25].

Diskusní stránka s mezinárodní účastí zaměřená na rozvoj a výklad přístupů k mediální výchově.

www.nuv.cz

www.rvp.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**NÁRODNÍ ÚSTAV
PRO VZDĚLÁVÁNÍ
divize VÚP**